

« بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ »

پیامدهای اجتماعی غیبت با توجه به آموزه های اسلام

صدیقه رسولی

چکیده

مسئله غیبت یکی از شایع ترین و خطرناک ترین مفاصد اخلاقی است . بسیاری از مردم عیوب پنهانی زیادی دارند که اگر آشکار شود اعتماد عمومی سلب میگردد و مفاصد متعددی سطح جامعه را فرا می گیرد . این موضوع از ابعاد مختلفی همچون انواع ، علل ، آثار و راه درمان برخوردار است . لکن این نوشتار به بررسی آثار اجتماعی غیبت با توجه به آموزه های اسلام پرداخته است . هدف از نوشتن این مقاله شناخت آثار اجتماعی غیبت است تا بتوان از طریق آن در جهت اصلاح رفتار و گفتار گام مثبتی برداشت . روش این مقاله از نظر هدف کاربردی و از نظر جمع آوری داده کتابخانه ای است . از یافته های آن می توان به این موارد اشاره کرد غیبت آن است که مردم را متوجه عیوب شخصی بکند که او دوست ندارد این سخنان درباره اش زده شود در صورت پرداختن به آن این آثار بر آن مترقب میشود : ریختن آبرو و شکستن حرمت ، ایجاد دشمنی ، از بین رفتن وحدت ، تبلیغ و گسترش زشتی ها ، اطلاع از آثار غیبت می تواند نقش موثری در عدم ابتلا به این بیماری ایفا نماید .

کلید واژه

آیات ، پیامدهای اجتماعی ، روایات ، غیبت

طلبه ، پایه چهارم ، حوزه علمیه خواهران زینبیه آبیک ، ایمیل : shahed1494@gmail.com

، ۰۹۲۲۷۳۸۷۴۰۳

مقدمه

بدون تردید جامعه ای که ما اکنون در آن زندگی می کنیم مبتلا به انواع بیماری های روحی است و در اقیانوس بیکران مفسد غوطه ور است و با گذشت زمان این انحرافات بیشتر می شود . انسان موجودی اجتماعی است و زندگی اجتماعی نیازمند تفاهم است . خداوند متعال زبان و قدرت تکلم به انسان بخشیده تا در پرتو آن بتواند با دیگران ارتباط برقرار نماید . انسان برای محافظت و حراست از این نعمت بزرگ الهی و مقابله با انواع آفات به ویژه غیبت لازم است تدابیر اساسی اتخاذ نماید برای اینکه خود را از افتادن در دام این آفت حفظ کنیم ضروری است که شناخت دقیقی از این بیماری و پیامدهای آن پیدا کنیم بنابراین پرداختن به پیامد ها و آثار غیبت امری ضروری و حیاتی است .

موضوع (غیبت) از زمان حضرت آدم (ع) مطرح بوده و کتاب ها و مقالات متعددی در این زمینه وجود دارد . لکن سوال مطرح در اینجا این است که پیامد های اجتماعی غیبت با توجه به آموزه های اسلام چیست ؟ تا با پاسخ آن بتوان از این طریق در جهت اصلاح رفتار و گفتار گامی مثبت برداشته و به دنبال آن به آرامش روانی رسید .

معنای لغوی غیبت

غیبت به کسر غین بر وزن زینت از ریشه ی (غَابَهُ ، یَغِیْبُهُ ، غِیْبَةً و اغْتَابَهُ اغْتِیَاباً) به معنی پشت سر دیگران بدگویی کردن و سخن ناخوشایند گفتن است.^۱

معنای اصطلاحی غیبت

یکی از بزرگ ترین و خطرناک ترین و در عین حال شایع ترین انحرافات زبان «غیبت» است .

غیبت در اصطلاح یعنی ذکر کردن نقاط ضعف و عیب های دیگران به گونه ای که اگر بشنوند ناراحت شوند ، این نقاط ممکن است مربوط به جنبه های اخلاقی ، اجتماعی ، دینی و روحی و یا مربوط به جهات جسمی اعم از قیافه و نیروی جسمی و حرکات و رفتار باشد و یا مربوط به زن و فرزند و لباس و خانه و دیگر متعلقات انسان باشد.^۲

۱- ر- ک : البستانی ، فرهنگ جدید منجدالطلاب ، ص ۴۸

۲- تلخیص : کتاب مکارم شیرازی ، زندگی در پرتو اخلاق ، ص ۱۰۷

انواع غیبت

از نظر اسلام غیبت دو گونه است : غیبت حرام ، غیبت حلال

۱- غیبت حرام

بسیاری از فقیهان شیعی به پشتوانه ی ادله ی اربعه (کتاب ، سنت ، عقل ، اجتماع) در بحث غیبت می فرمایند :

« الغيبة حرامٌ بالادلة الاربعة » غیبت به ادله ی اربعه حرام است .

رفیقی که غایب شد ای نیک نام	دو چیز است از او بر رفیقان حرام
یکی آنکه مالش به باطل خورند	دوم آنکه نامش به غیبت برند ^۱

حرمت غیبت از نظر فقهی شرایطی دارد که عبارتند از :

۱- چنانچه شخص مورد غیبت مسلمان و برادر دینی انسان باشد ، بازگو کردن عیوب او حرام است .

۲- اگر شخص مورد غیبت مشخص باشد یعنی نام و سایر مشخصات او ذکر شود طوری که شنونده طرف را بشناسد .

۳- شخص مورد غیبت فاسد نباشد زیرا کسی که آشکارا گناه می کند غیبتش جایز است .

۴- غیبتی که جنبه ی کشف سر و افشاگری داشته باشد .^۲

چنانچه امام صادق فرمودند :

« غیبت آن است که در امر دین برادرت چیزی بگویی که انجام

نداده و چیزی را که خدا بر آن پرده پوشانده منتشر کنی ».^۳

- ۵- بازگو کردن عیوب دیگران قصد کاستن وجهه و شخصیت او را داشته باشد .
- ۶- اگر عیب و نقصی که شخص در غیاب برادر مومنش می گوید نزد عموم مردم ناخوشایند باشد یعنی عامه ی مردم آن عیب را زشت بشمارند ولی خود شخص راضی به بازگویی آن عیب نزد دیگران باشد در این صورت نیز غیبت محسوب میشود زیرا خداوند متعال راضی نیست آبروی مومن نزد اجتماع بریزد .

۱- ر- ک : تهرانی ، اخلاق الهی ، ج ۴ ، ص ۳۹

۲- ر - ک : مهدوی کنی ، نقطه های آغاز در اخلاق عملی ، ص ۱۴۰ - ۱۴۱۳-

۳- شبر - ترجمه : کتاب الاخلاق ص ۲۳۵

۳- برانگیختن حس انتقام جویی

هر انسانی فطرتاً دوست ندارد که کسی پشت سر او بدگویی کند . از این رو اگر بفهمد که کسی پشت سرش بدگویی کرده و آبروی او را لکه دار نموده است واکنش نشان میدهد و در صدد انتقام جویی بر می آید .

غیبت در بسیاری از موارد موجب ایجاد آتش فتنه و گسترش عداوت و کینه در بین افراد میشود . از آنجا که غیبت آبروی مومن را می ریزد او را دشمن غیبت کننده میکند و غیبت کننده ، هم خشم پروردگار و هم خشم بندگان او را بر می انگیزد .
امیر مومنان علی (ع) فرمود :

« ایاکَ وَالْغِیْبَةَ فَانْهَ تَشْمُقْتُکَ إِلَى اللَّهِ وَالنَّاسِ وَ تَحْبِطُ أَجْرَکَ » از

غیبت بیرهیز چون موجب میشود مورد خشم و دشمنی خدا و مردم قرار گیری و پاداشت نابود شود .^۱

بیشتر مردم در مرزی از ایمان نیستند که از انتقام خودداری کنند و از بدی دیگران نسبت به خود درگذرند ، شخص غیبت شونده هم می کوشد در فرصتی مناسب عیب های غیبت کننده را برای مردم بازگو کند و در جمع و جامعه آبرویش را بریزد و عادتاً افراد در انتقام جویی عیب های کوچک را بزرگ جلوه می دهند و این یک فساد کلی و تباهی بزرگی ایجاد میکند و به جای یکدلی پراکندگی ایجاد میکند و جامعه را به هم میریزد و از هم می پاشد به همین دلیل است که شارع مقدس اسلام در این مسأله سخت گیری فراوان نموده و هشدار و تهدید فراوان و وعده ی عذاب سختی بر ارتکاب آن داده است .^۲

۱- آمدی ، غررالحکم ، ص ۱۸۸

۲- تلخیص : کتاب شهید ثانی ، غیبت گناه کبیره یا یک بیماری روانی ، ص ۴۲

۴-تبلیغ و گسترش زشتی ها

غیبت عامل گسترش فحشا و منکرات در جامعه است . امام صادق (ع) فرمودند :
« هرکس درباره ی مومنی آنچه که با چشم دیده یا با گوش شنیده
است بازگوید ، از کسانی است که خداوند عزوجل درباره آنان می
فرماید » :

« إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ »

همانا کسانی که دوست دارند زشتی ها در بین کسانی که ایمان
آورده اند منتشر شود ، برای ایشان عذابی دردناک است .^۱

با غیبت کردن پرده های اسرار مردم دریده میشود و منکرات و زشتی های ناپیدا
آشکار می گردد . وقتی که خلاف های پنهان و عیوب پوشیده ی مردم آشکار شود ،
اهمیت گناه از بین رفته و آلودگی به آن آسان می گردد .^۲

۱- مقاله ی فرمehینی فراهانی و عسکری کجوسنگی ، آثار غیبت از دیدگاه ائمه اطهار (ع)

۲- بازنویسی ر - ک : اسماعیلی یزدی ، فرهنگ صفات ، ص ۴۵۶

نتیجه گیری

با توجه به نتایج بدست آمده از مقاله ی حاضر اینکه غیبت در قرآن به منزله ی خوردن گوشت برادر مرده و در روایات نیز بدتر از زنا معرفی گشته است . غیبت کردن دارای پیامدهای فردی و اجتماعی است .

از جمله پیامدهای اجتماعی آن که در این مقاله به آن پرداخته شده ریختن آبروی افراد ، شکستن حرمت آنان ، از بین رفتن وحدت و انسجام و تبلیغ و گسترش فحشا و منکر در جامعه می باشد .

از آنجا که غیبت یکی از شایع ترین و خطرناک ترین مفاصد اخلاقی است انسان باید سعی کند تا حدالامکان از آن دوری نماید و خود را از افتادن در دام این آفت حفظ کند .

یکی از راه های مقابله با آن شناخت دقیق این آفت و پیامدهای آن است که در این مقاله به آن پرداخته است .

در نوشتن مقاله ی خود در خصوص قسمت پیامدهای اجتماعی با کمبود منبع مواجه بودم چون اکثر روایات در کتاب های مختلف تکراری بود و معتقدم که در این زمینه میتوان بیشتر کار کرد که در قالب مقاله ی حاضر نمی گنجد .

فهرست منابع

فهرست کتاب

- ۱- قرآن کریم
- ۲- آمیدی ، عبدالواحد ، غرالحکم ، ترجمه : محمدعلی انصاری ویرایش و تصحیص : مهدی انصاری قمی ، قم : موسسه انتشاراتی امام عصر (عج) ، چاپ دهم ، ۱۳۹۵ هـ. ش
- ۳- اسماعیلی یزدی ، عباس ، فرهنگ صفات ، قم : انتشارات دلیل ما ، چاپ اول ، ۱۳۹۰ هـ. ش
- ۴- تهرانی ، مجتبی ، اخلاق الهی ، تهران : سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی ، چاپ ششم ، ۱۳۸۵ هـ. ش
- ۵- محدثی ، جواد ، برکرانه شرح چهل حدیث امام خمینی (ره) ، قم : مرکز نشر هاجر ، چاپ پنجم ، ۱۳۹۳ هـ. ش
- ۶- رشیدپور ، مجید ، مبانی اخلاق اسلامی ، تهران : انتشارات انجمن اولیا و مربیان ، چاپ نهم ، ۱۳۸۵ هـ. ش
- ۷- تاجانی ، شهرام ، گناهان کبیره زبان ، قم : انتشارات شهریار ، چاپ اول ، ۱۳۸۹ هـ. ش
- ۸- مهدوی کنی ، محمدرضا ، نقطه های آغاز در اخلاق عملی ، تهران : دفتر نشر فرهنگ اسلامی ، چاپ هجدهم ، ۱۳۸۴ هـ. ش
- ۹- مهدوی کنی ، اخلاق عملی ، تنظیم : محمد سلمانی کیاسری ، قم : انتشارات مسجد مقدس جمکران ، چاپ ششم ، ۱۳۹۱ هـ. ش
- ۱۰- مکارم شیرازی ، ناصر ، زندگی در پرتو اخلاق ، قم : انتشارات سرور چاپ نهم ، ۱۳۹۴ هـ. ش
- ۱۱- انصاریان ، حسین ، عرفان اسلامی ، شرح مصباح الشریعه ، ویرایش : محسن فیض پور ، محمدجواد صابریان ، قم : دارالعرفان ، چاپ دوم ، ۱۳۸۸ هـ. ش

- ۱۲- فیض کاشانی ، ملا محسن ، اخلاق حسنه ، ترجمه : محمدباقر ساعدی ، بی جا ، انتشارات پیام آزادی ، چاپ دهم ، ۱۳۶۹ هـ . ش
- ۱۳- نراقی ، ملا احمد ، معراج السعاده ، قم : انتشارات پیام مقدس ، چاپ چهارم ، ۱۳۹۴ هـ . ش
- ۱۴- اصفهانی ، راغب ، کرانه سعادت ، ترجمه : سیدمهدی شمس الدین ، قم : انتشارات نبوی ، چاپ اول ، ۱۳۷۶ هـ . ش
- ۱۵- جباران ، محمدرضا ، ترجمه کتاب الاخلاق
- ۱۶- الهیان ، مجتبی ، آثار اخلاق در جامعه ، رشت : انتشارات بلور ، چاپ اول ، ۱۳۸۶ هـ . ش
- ۱۷- برخوردار فرید ، شاکر ، آداب الطلاب ، تهران : انتشارات لاهوت ، چاپ هشتم ، ۱۳۹۴ هـ . ش
- ۱۸- العاملی ، زین الدین ، غیبت گناه کبیره یا یک بیماری روانی ، ترجمه : سید ابراهیم میرباقری ، قم : انتشارات انصاریان ، چاپ اول ، ۱۳۹۳ هـ . ش
- ۱۹- سرگلزایی ، علی اکبر ، قرآن در مثنوی ، بی جا ، انتشارات باران اندیشه ، بی تا
- ۲۰- افرام البستانی ، فواد ، منجدالطلاب ، ترجمه : محمد بندرریگی ، بی جا : انتشارات اسلامی بی تا
- ۲۱- شبر ، عبدالله ، الاخلاق ، بی جا

فهرست مقالات

- ۱- فرمehینی فراهانی ، محسن و عسکری کجوسنگی راضیه در آثار غیبت از دیدگاه
ائمہ اطہار (ع)